

L'ensenyament formal sobre qüestions ambientals complementa o substitueix els coneixements tradicionals?

07/2010 - **Medi ambient i Conservació.**

L'educació formal als pobles indígenes sol suposar un increment en el coneixement acadèmic, en detriment del tradicional. Pel que fa a l'ensenyament sobre el medi en que viuen, aquesta relació negativa es deu a la diferència de perspectiva amb què s'aborden les qüestions. Aquesta recerca ha estudiat tretze comunitats Tsimane', de l'Amazònia boliviana, les quals tenen un profund coneixement tradicional ambiental, tant teòric com pràctic. La peculiar forma d'ensenyament acadèmic que reben els Tsimane' a l'escola, més sensible a les qüestions locals, podria explicar l'exitosa convivència d'ambdues formes de coneixement.

Nenes indígenes a la població boliviana de Yaranda.

L'escola i els coneixements que els nens i joves aprenen allí han estat considerats com una de les causes que afecta la pèrdua de coneixements tradicionals entre els pobles indígenes, ja que l'ensenyament formal obre un camí cap a realitats diferents de les indígenes i alhora cap a noves formes d'entendre el món.

Els estudis previs que han analitzat la relació entre les habilitats i coneixements apresos a l'escola i el coneixement ambiental local, que és aquell relatiu als recursos naturals i a la gestió ambiental que s'aprèn principalment de l'experiència i les interaccions fora de l'escola, han trobat resultats ambigus. D'una banda, s'ha demostrat que la incorporació del coneixement ambiental local en els continguts curriculars promou la comprensió i aprenentatge dels alumnes dels conceptes ambientals científics que s'ensenyen a l'escola. De l'altra, la recerca antropològica en poblacions indígenes d'arreu del món indiquen, majoritàriament, que ambdues formes de coneixement ambiental, l'escolar i el local, tendeixen a ser exclusives.

Per tal d'aportar més informació a aquest debat, es va portar a terme una recerca a 13 comunitats Tsimane' de l'Amazònia boliviana. Els Tsimane' són una societat indígena aproximadament de 8000 persones, caçadors-recol·lectors que practiquen l'agricultura de subsistència, que encara mantenen un gran coneixement del seu medi. Per exemple, de mitjana els Tsimane' coneixen 414 plantes silvestres amb un total de 571 usos diferents. Es va preguntar a 696 adults sobre el seu nivell educatiu, l'habilitat per reconèixer una sèrie de plantes locals (coneixement teòric) i la capacitat d'indicar els usos d'aquestes plantes (coneixement pràctic). A més, es van prendre mesures del gènere, edat i altres controls a nivell de la llar i de la comunitat.

Els resultats indiquen que, tot i la relació negativa entre l'escola i el coneixement ambiental local dels Tsimane', aquesta és molt dèbil en termes reals. L'associació entre ambdós factors varia en funció dels indicadors utilitzats, essent major quan s'utilitza les competències acadèmiques (saber escriure, llegir, etc) que quan s'empra els anys d'escolaritat, o bé quan s'usa el coneixement teòric local que quan s'utilitza el pràctic.

La baixa associació pot explicar-se pel fet que els Tsimane' han rebut un ensenyament formal parcialment contextualitzat, integrant molts aspectes ambientals i culturals locals. La solució que es proposa és generar programes curriculars contextualitzats en les realitats indígenes mitjançant l'ensenyament en la seva llengua, tot i incorporant el coneixement local en els continguts educatius a l'escola.

Victoria Reyes García, Isabel Ruiz Mallén

Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals

Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA)

"Schooling and local environmental knowledge: Do they complement or substitute each other?". Reyes-García, V; Kightley, E; Ruiz-Mallén, I; Fuentes-Peláez, N; Demps, K; Huanca, T; Martínez-Rodríguez, MR. INTERNATIONAL JOURNAL OF EDUCATIONAL DEVELOPMENT, 30 (3): 305-313 MAY 2010.